

STATSMINISTERENS INNLEGG I FINANSDEBATTEN 8. NOVEMBER 1979

Det er en langt annerledes atmosfære ved denne finansdebatten enn det vi opplevde tidlig i 1970-årene og i 1960-årene. Både for regjeringsparti og for opposisjonen var de internasjonale forholdene og framtidsutsiktene den gang mye enklere enn de vi i dag er omgitt av. Både de internasjonale forholdene og vår egen politikk gjorde det både mulig og forsvarlig å regne med en langvarig stabil og høy økonomisk vekst. Selv om få talere har berørt nettopp dette punktet, er det likevel bak de forskjellige innlegg og resonnementer nå tydelig at de internasjonale utsiktene fremfor alt preges av usikkerhet.

- 2 -

Vi har vært gjennom noen år med den sterkeste inflasjon i etterkrigstidens historie. Vi lever i en internasjonal massearbeidsløshet hvor Norge er ett av de få land som ikke er rammet. De internasjonale valuta- og betalingsforholdene har mistet det stabile grunnlag de hadde fram til begynnelsen av 1970-årene. Problemene omkring den framtidige energiforsyning, og utviklingen av energiprisene skaper et dyptgående usikkerhetsmoment i den industrialiserte verden.

Etter å ha listet opp denne rekken av problemer og usikkerhet, kan det være vanskelig å trekke en klar optimistisk konklusjon. Det er da heller ikke mulig etter en analyse av disse forhold å slutte at verden tross alt vil mestre disse problemene bra og at vi vil gå

en ny lysende utvikling i møte. Den store usikkerheten ligger omkring oss og foran oss. Den er et varsel om at langsiktig planlegging ikke lengre kan bli så enkel og optimistisk som vi tidligere har vært vant til.

Men, jeg vil likevel trekke fram en del grunnleggende forhold som gir basis for en rimelig optimisme for den økonomiske utviklingen av vårt eget land i årene framover. Mens Norge i en historisk synsvinkel alltid har vært et av de europeiske land som var dårligst utstyrt med verdifulle naturressurser, har denne situasjonen endret seg radikalt i løpet av 1970-årene. Dette gjelder først og fremst energitilgangen. Vannkraften og de nyoppdagede forekomster av olje og gass på kontinentalsokkelen har fått en langt større verdi enn våre energitilganger tidligere hadde i internasjonal sammenlikning.

Også andre deler av vår ressurstilgang er under de nye og skiftende internasjonale utsikter blitt relativt bedre enn før. De miljømessige fordeler vi har av et tynt befolket land langt unna de større industrielle sentra, er også faktorer som er blitt langt mer verdifulle enn før.

Uavhengig av den tilvekst til vår velstand som oljen representerer har norsk næringsliv og norsk arbeidsliv skapt et moderne, effektivt og meget konkurransedyktig produksjonsapparat. Vi kan nå høste fordelene av at en del av vår økte velstand i de senere årtier er brukt til en kraftig effektivisering av hele vårt utdanningsvesen. I økonomisk sammenheng betyr dette en effektiv og godt skolert arbeidskraft.

Våre sosiale og politiske forhold inneholder færre

spenninger og motsetninger enn det vi finner i de fleste land utenom de nordiske.

Derfor er det som kreves av oss at vi må greie å mobilisere den sunne fornuft og en vilje til planmessig utvikling i styringen av vårt eget samfunn. Greier vi det har vi de beste muligheter til å forsvare det velferds-samfunn som er skapt, og også til å gjøre det til et enda bedre land å bo i. Hvis vi får lov å leve i fortsatt fred, og hvis verden spares for de store økonomiske kriser og omveltninger, er det ingen grunn til å frykte for stabiliteten og harmonien i den norske økonomi og det norske samfunn.

Jeg tror det er riktig å ha for seg disse lang-siktige perspektiver og muligheter, også i en debatt som denne, hvor vi først og fremst drøfter den nære framtid,

den økonomiske politikken i 1980.

De relativt lyse langtidsperspektivene og mulighetene må ikke få oss fra å legge tilstrekkelig alvor i den krevende jobben vi har foran oss.

Vi har unngått å betale den dyptgående internasjonale økonomiske krisen med massearbeidsløshet. Men vi har ennå ikke fullt ut løst alle de andre problemer som denne krisen har skapt i vårt samfunn. Det gjelder forhold som finansministeren i går understreket i sitt innlegg, i første rekke kostnadsutviklingen og den nødvendige tilpasning i næringslivet til de skiftende internasjonale konkurranseforhold.

For å få handlingsfrihet i vår egen økonomi må balansen i den samlede offentlige finanshusholdning styrkes

i årene framover. Vi må opparbeide et så stort overskudd i driftsbetalingene med utlandet at vi kan begynne nedbetalingene av den store utenlandsgjelden, som landet nå har. Selv om det meste av utenlandsgjelden er knyttet til investeringer i oljevirkksomhet og skipsfart, er det av hensyn til våre samlede utenlandsbetalinger nødvendig etter hvert å bringe den ned.

Regjeringen har i trontaledebatten invitert Stortinget til samarbeid om de viktigste oppgavene vi står overfor. Finansinnstillingen bærer bud om at denne invitten i stor monn er tatt imot. Alle fraksjoner med unntak av Sosialistisk Venstreparti, gir i flertallsmerknadene i sin vurdering av den økonomiske politikk uttrykk for samarbeidsvilje. Realiteten i komiteens og de enkelte fraksjonenes konkrete forslag bekrefter

dette inntrykk når man ser dem under ett.

Men jeg bør samtidig kanskje legge til at de enkelte opposisjonspartiene også har tatt vel vare på sine behov for å markere seg. Det gjelder både i innstillingen og i debatten.

Regjeringens økonomiske opplegg er en balansegang mellom to viktige mål: på den ene siden å bringe en tilfredsstillende likevekt i landets utenriksøkonomi og i statsbudsjettet, og på den andre siden å unngå så raske omstillinger og tilstramminger at sysselsettingen og verdifulle velferdsforhold vil stå i fare. Det ligger et politisk dilemma i denne avveiningen. Jeg synes dette blir illustrert nokså klart, særlig av Høyre, som i en del av sine merknader frykter at Regjeringen

legger for mye vekt på velferdsmålene, og for lite på å rette opp utenriksøkonomien. Men samtidig, i partiets konkrete forslag, er det få bidrag til å gjøre budsjettet strammere. Enkelte av forslagene kan peke i retning av et mer ekspansivt budsjett.

Jeg vil håpe at det blir forstått også av de kritiske observatører utenfor Stortinget at det verken skyldes lettsinn eller uvitenhet at Regjeringens økonomiske/politiske opplegg ikke er strammere. Selv om det isolert sett hadde vært ønskelig for å bedre utenriksøkonomien raskere, har vi også det tungtveiende hensyn til arbeidsmarkedet og til budsjettets sosiale profil.

Finanspolitikken og kredittpolitikken er viktige styringsmidler i den økonomiske politikk. Men de utgjør likevel bare to av sidene i det fullstendige triannglet.

Den tredje siden er inntektsutviklingen og inntektspolitikken. Vårt økonomiske system har bygd inn i seg prinsippet om at arbeidslønninger fastsettes i frivillige kollektive forhandlinger mellom arbeidsgivere og lønnstakere. Andre grupper er etter hvert kommet til, særlig bønder og fiskere, som har fått opprettet liknende ordninger. Inntektsfastsettingen for lønnstakerne domineres av de to store hovedorganisasjonene Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening. Men det er etter hvert oppstått en rekke nye store og små organisasjoner utenfor disse hovedorganisasjonene, som varetar interessene til spesielle grupper. Endelig fins det et betydelig antall lønnstakere og frie yrkesutøvere hvor det ikke eksisterer noe tariffmessig eller avtalemessig grunnlag for inntekter eller

lønninger.

Det nytter lite med en fornuftig finanspolitikk og kredittpolitikk hvis ikke inntektspolitikken også er ansvarlig.

Det ligger et betydelig ansvar på de tallrike organisasjoner som arbeider med lønns- og inntektsfastsetting i vårt samfunn. Det kan være fristende og forståelig for en enkelt organisasjon å ville oppnå en spesiell fordel for sine medlemmer. Men fordi det norske samfunnet er så gjennomorganisert som tilfellet er, er mulighetene for slike solospill etter hvert blitt begrenset.

I den aktuelle situasjon hvor kampen mot inflasjonen er en av våre viktigste oppgaver, vil slike solospill kunne ha den negative virkning at de drar med

seg andre organisasjoner i samme forsøk. Det skjebnebestemte resultat blir at reelt sett vinner ingen, men man gir et nytt støt til en inflatorisk utvikling.

Inntektspolitikken for 1980 vil være preget av den inntekts- og prisstopp som har vært i kraft siden i fjor høst. Det er ikke til å unngå at mange mener å sitte med oppdemmede krav som det nå er på tide å etterkomme. Men med en utemmet inntektsutvikling i 1980 vil vi fort få ødelagt de vinninger vi har oppnådd i 1978 og 1979 i retning av å stabilisere pris- og kostnadsutviklingen. Det er i alles interesse at det fra alle hold vises den tilstrekkelige beherskelse, den sunne fornuft og det måtehold som trengs for at de tilvekster i pengeinntekter som man får i 1980 er innenfor den

begrensede realøkonomiske ramme som landets økonomi gjør mulig.

Dette kravet om moderasjon må ikke få utvikle seg til et skalkeskjul for gruppeinteresser.

Kravet om sosial riktig fordeling er kanskje mer avgjørende i denne situasjonen enn ellers. Den moralske pekefinger må ikke bare heves mot lønnstakerne. De har vist en bemerkelsesverdig vilje og evne nettopp til moderasjon.

Det er kan hende mer vesentlig nå å sørge for at grupper utenfor hovedorganisasjonene ikke bryter ut. Derfor er forslaget om en inntektsreguleringslov slik Regjeringen har foreslått et nødvendig redskap i en viktig overgangsfase i norsk økonomi.

Vi må videre hele tiden holde fast ved målene

for vår politikk:

Full sysselsetting og rettferdig fordeling i en usikker og vanskelig økonomisk situasjon.

Regjeringen er innstilt på å yte sitt til at inntektsoppgjørene i 1980 vil kunne skje innenfor en realistisk ramme. Men Regjeringens rolle er tross alt begrenset. Regjeringen kan ikke tre inn i stedet for de ansvarlige forhandlingsparter. Hovedansvaret for en avtale må ligge hos partene selv. Regjeringen kan tre til ved å gjøre kjent de hensikter og muligheter den har i den økonomiske politikken, og som har betydning for inntektsutviklingen. Videre vil Regjeringen i de deler av oppgjøret hvor den selv er direkte forhandlingspart kunne bidra til at de inntektspolitiske målene blir nådd.

Jeg kan godt innrømme at da Regjeringen i fjor høst innførte pris- og inntektsstoppen, var det med en viss spenning overfor hvordan tiltaket ville bli forstått og akseptert blant folk. Vi var ikke engstelige for at en pris- og inntektsstopp ikke skulle være et fornuftig og nødvendig tiltak i den situasjon vi sto overfor. Men vi var klar over at en lovgivning alene ikke kunne gjøre dette virkemiddel effektivt. Det var også nødvendig med en bred oppslutning blant folk. Når pris- og inntektsstoppen har vært så effektiv som tilfellet har vært, skyldes dette i første rekke at tiltaket ble møtt med så stor lojalitet i arbeidslivet og næringslivet.

Jeg skal ikke gi meg inn på spekulasjoner om

hvorfor det gikk slik. Men i hovedsak skyldes det nok at folk flest har forstått minst like mye av problemet som eksperter og politikere gjør.

Både i Norge og i andre land har inntektspolitikken vært under debatt og omforming i de senere år. Jeg tror at vi i vårt land fortsatt bør ha en inngående debatt omkring disse spørsmålene. Det er antakelig et stykke fram før vi finner en form som på en rimelig måte tilgodeser alle hensyn.

De to viktigste hensynene er å beholde organisasjonenes frie forhandlingsrett, og samtidig sørge for at inntektsutviklingen er i samsvar med de realøkonomiske muligheter og de øvrige deler av den økonomiske politikken.

Regjeringen kan både innenfor kredittpolitikken og særlig finanspolitikken ta vare på en del viktige hensyn f.eks. sosiale og distriktsmessige behov.. Gjennom skattebestemmelser og tilskuddsordninger kan vi påvirke inntektsfordelingen. Det er gjennom slike tiltak vi har bidratt til å skape den omfattende omfordeling av inntekt og velferd i Norge. Men det gjenstår likevel at selve fastleggingen av inntektene ved tariffoppgjør, inntektsavtaler e.l. meget sterkt påvirker den økonomiske politikk og utviklingen.

.. Regjeringen må være innstilt på å gjøre partene kjent med muligheter og begrensninger når det gjelder inntektsutviklingen, og Regjeringens muligheter til å supplere eller korrigere de resultater som forhandlerne kommer fram til.

Det er et vanskelig og komplisert spill å få dette til å virke på en slik måte at vi beholder forhandlernes ansvarlige holdning under forhandlingene, samtidig med at inntektsutviklingen er i samsvar med de viktigste målene i vår politikk.

Det kreves et bredt samfunnsmessig ansvar for de viktige avgjørelser og løsninger som skapes før og under forhandlingene.

Jeg er tilfreds med at vi er kommet over de første vanskelighetene i inntektsoppgjørene vi har foran oss i 1980.. Som jeg gjorde kjent for Stortinget i går, har Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening kommet overens om et anbefalt forslag som omfatter tiden fra det kommende årsskiftet til tariffperiodens

utløp i april. Dette er en kort periode, men den gjelder den vanskelige overgangen fra 15 måneders pris- og inntektsstopp til normale tariff-forhold. Samtidig er løsningen for disse månedene et viktig grunnlag for det kommende normale lønnsoppgjøret for nye tariff-er fra 1. april. Regjeringen er fortsatt villig til å stå til rådighet for å kunne bistå partene under dette store og krevende oppgjøret. Men hovedansvaret ligger hos partene selv. Med den samarbeidsvilje som er vist i den første fasen i oppgjøret, er jeg rimelig optimistisk med hensyn til mulighetene for å finne fram til løsninger innenfor realistiske økonomiske rammer.